

Warszawa 5.09.2020

Dr hab. Łukasz Błaszczak, prof. AM

Dziedzina sztuk: muzycznych

Dyscyplina artystyczna: instrumentalistyka

Akademia Muzyczna im. G. i K. Bacewiczów w Łodzi

RECENZJA PRACY DOKTORSKIEJ

magister Magdaleny Ziarkowskiej-Kołąckiej

Zleceniodawca recenzji

Rada Dyscypliny Sztuki Muzyczne Akademii Muzycznej im. Karola Lipińskiego we Wrocławiu na podstawie art. 178. ust. 1 pkt. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce oraz art. 14 ust. 2 pkt. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2017 r. poz. 1789)

Do nadesłanej mi przez prof. dr hab. Jolantę Szybalską-Matczak – przewodniczącą Rady Dyscypliny Sztuki Muzyczne Akademii Muzycznej im. Karola Lipińskiego we Wrocławiu uchwały nr 28/2020 o wyznaczeniu mojej osoby recenzentem rozprawy doktorskiej mgr Magdaleny Ziarkowskiej-Kołąckiej została dołączona następująca dokumentacja:

- uchwała o wszczęciu przewodu na stopień doktora sztuk muzycznych w dyscyplinie artystycznej instrumentalistyka
- 1 egz. pracy doktorskiej pt.: **Bronisław Huberman – analiza estetyki gry wielkiego wirtuoza skrzypiec na podstawie nagrań, opracowań oraz transkrypcji jego autorstwa**
- dzieło artystyczne w postaci nagrań na płycie CD
- dokumentacja dorobku artystycznego doktorantki

Podstawowe dane o doktorantce oraz opis dorobku artystycznego

Magdalena Ziarkowska-Kołącka urodziła się w 1993 roku. Swoją edukację muzyczną rozpoczęła w wieku 7 lat w Ogólnopolskiej Szkole Muzycznej im. Czesława Niemena we Włocławku. Po kilku latach naukę kontynuowała w Ogólnokształcącej Szkole Muzycznej im. Henryka Wieniawskiego w Łodzi w klasie prof. Tomasza Bartosiaka, którą ukończyła z wyróżnieniem. Studia muzyczne podjęła w Akademii Muzycznej w Poznaniu w klasie skrzypiec prof. Jarosława Żołnierczyka. Dyplom ukończenia studiów z oceną celującą otrzymała w roku 2017.

Na długo już przed podjęciem studiów Magdalena Ziarkowska-Kołącka wykazywała olbrzymie zainteresowanie kameralistyką oraz pracą w orkiestrze. Efektem tego była

kilkuletnia współpraca z orkiestrą Młoda Polska Filharmonia oraz Młodzieżową Orkiestrą Regionu Łódzkiego „Sinfonietta”, w której pełniła funkcję koncertmistrza. Zapewne wynikiem tych doświadczeń była wygrana w konkursie na stanowisko koncertmistrza Filharmonii Częstochowskiej im. Bronisława Hubermana w Częstochowie. Warto podkreślić fakt, iż wydarzenie to miało miejsce jeszcze w czasie studiów doktorantki. W czasie trzyletniej współpracy z orkiestrą w Częstochowie miała okazję współpracować jako koncertmistrz z wieloma wybitnymi muzykami oraz kilkakrotnie wystąpić w roli solistki. W lutym 2019 roku wygrała konkurs na stanowisko zastępcy koncertmistrza NFM Orkiestry Kameralnej Leopoldinum we Wrocławiu.

Od trzech lat Magdalena Ziarkowska-Kołącka zaangażowana jest również w działalność pedagogiczną. Początkowo jako nauczyciel skrzypiec w Szkole Muzycznej I st. w Wieluniu, a od listopada 2018 jako wykładowca Akademii Muzycznej im. Karola Lipińskiego we Wrocławiu.

Olbrzymie zaangażowanie pracą w różnych orkiestrach przez całe dotychczasowe życie artystyczne doktorantki spowodowało zapewne, że w jej dorobku nie znajdziemy znaczących osiągnięć konkursowych, z czego zapewne wynika również niezbyt obszerna działalność koncertowa. Choć w życiorysie zamieszczonym w dokumentacji doktorantka pisze o intensywnej działalności koncertowej na terenie Europy z pianistką Barbarą Karaśkiewicz, to w wykazie dorobku artystycznego nie przedstawia na ten temat bardziej szczegółowych informacji.

W październiku 2020 roku ukażą się dwie płyty z udziałem doktorantki z muzyką kameralną: „20th Century Polish Music, Szymanowski, Bacewicz, Panufnik” oraz płyta z programem przewodu doktorskiego, na której znajdują się utwory Aleksandra Tansmana, Fryderyka Chopina i Maxa Brucha.

Ocena pracy doktorskiej

Praca doktorska Magdaleny Ziarkowskiej-Kołąckiej składa się z dzieła artystycznego w postaci płyty CD oraz części pisemnej pt.: **Bronisław Huberman – analiza estetyki gry wielkiego wirtuoza skrzypiec na podstawie nagrań, opracowań oraz transkrypcji jego autorstwa.**

Nagranie zawiera następujące utwory:

- Aleksander Tansman – II Sonata na skrzypce i fortepian
- Fryderyk Chopin – Mazurek op. 7 nr 3
- Fryderyk Chopin – Walc op. 64 nr 2
- Max Bruch – Kol Nidrei op 47
- Franz Schubert – Andante sostenuto z Sonaty fortepianowej nr 21 B-dur

Nie ukrywam, że zapoznając się z dziełem artystycznym przedstawionym przez doktorantkę pewne zdziwienie wywołał we mnie dobór kompozycji, które znalazły się na płycie CD. Analizując temat doktoratu: „**Bronisław Huberman – analiza estetyki gry wielkiego wirtuoza skrzypiec na podstawie nagrań, opracowań oraz transkrypcji jego autorstwa**” naturalnym oczekiwaniem czytelnika jest chęć zapoznania się z dorobkiem Bronisława

Hubermana w możliwie najpełniejszej postaci zawierającej wszystkie jego transkrypcje i opracowania. Tymczasem głównym punktem dzieła artystycznego doktorantka uczyniła *II Sonatę na skrzypce i fortepian* Aleksandra Tansmana, której sam artysta nie był nawet prawykonawcą. Usprawiedliwienie zaskakującej obecności Sonaty Aleksandra Tansmana znalazłem już we wstępie do części pisemnej dzieła, gdzie autorka wyjaśnia kryteria doboru kompozycji umieszczonych na płycie CD. Choć uzasadnienie to do tej pory budzi moje pewne wątpliwości, z dużym zainteresowaniem przystąpiłem do dalszej lektury doktoratu.

Część pisemna doktoratu stanowi niezwykle ciekawą lekturę, z której czytelnik otrzyma wiedzę na temat życia i dorobku wielkiego polskiego skrzypka - Bronisława Hubermana. Całość jest podzielona na 4 obszernie rozdziały, w których autorka skupia się kolejno na biografii Hubermana, jego dorobku artystycznym, analizie i opisie najważniejszych nagrań oraz analizie dzieł będących dziełem artystycznym niniejszego doktoratu. Niewątpliwe słowa uznania należą się zarówno doktorantce jak i promotorowi pracy za podjęcie się dzieła odzyskania z kart historii wybitnego polskiego artysty, który niestety nie zyskał w naszym kraju sławy odpowiedniej do swoich dokonań. Prezentując sylwetkę artystyczną Hubermana doktorantka dużo miejsca poświęca na jego zaangażowanie polityczne i działalność pozamuzyczną. Aktywność na tym polu, poświęcenie i determinacja artysty, poskutkowały stworzeniem swoistego Opus magnum – Orkiestry Palestyńskiej, której kontynuatorką jest obecnie jedna z najśłynniejszych orkiestr świata – Israel Philharmonic Orchestra. Szczegółowe informacje zawarte w pracy pozwalają nam poznać też Bronisława Hubermana jako niestrudzonego orędownika pokoju i twórcę idei wspólnej, zjednoczonej Europy.

W następnym rozdziale doktorantka prezentuje styl wykonawczy Hubermana poprzez analizę jego najśłynniejszych nagrań: Koncertu skrzypcowego D-dur Piotra Czajkowskiego oraz Chacony z Partity d-moll Jana Sebastiana Bacha. Z przyjemnością muszę stwierdzić, iż wnioski, refleksje, a czasem nawet wątpliwości wyrażane w pracy, w sporej części pokrywają się z moimi opiniami na temat gry wielkiego mistrza. Dużo miejsca w swojej pracy doktorantka poświęca na dość charakterystyczny rys w sztuce Hubermana – nadużywanie techniki *glissando* i *portamento* przy wszelkich zmianach pozycji. Nie odbierając doktorantce prawa do własnych wniosków w powyższym temacie chciałbym zwrócić jedynie uwagę, że w dobie istniejącej na początku XX wieku estetyki skrzypcowej (jak również wokalne) była to tendencja wówczas powszechna i stosowana przez większość skrzypków. Dowodem na to są wczesne nagrania Jaschy Heifetza, Yehudi Menuhina, Mischy Elmana czy nawet pokolenie starszych skrzypków - Carla Flesha i Leopolda Auera. Natomiast faktem jest, że Huberman nigdy nie zmienił swoich nawyków, w odróżnieniu od wymienionych przeze mnie skrzypków.

Następny rozdział poświęcony jest na analizę, historię oraz opis nagrań Bronisława Hubermana, które doktorantka umieściła na płycie CD dołączonej do doktoratu. Niestety z punktu widzenia recenzenta widzę w tym rozdziale sporo niekonsekwencji i braku logiki w realizacji zadania zawartego w tytule rozdziału. Zapewne każdy czytelnik omawianej pracy, po zapoznaniu się z tytułem tego konkretnego rozdziału: „*Dzieło artystyczne – analiza, historia, opis nagrań w wykonaniu Hubermana*”, będzie spodziewał się dogłębnej analizy nagrań Bronisława Hubermana, które być może były dla doktorantki inspiracją do dokonania

wyboru pozycji zamieszczonych na płycie CD. Natomiast z pięciu pozycji, które w tym rozdziale są omówione, do dziś zachowały się zaledwie dwie kompozycje w oryginalnych nagraniach Bronisława Hubermana. Na istnienie pozostałych istniejących nagrań artysty w pracy nie znajdujemy żadnych dowodów. Wszystko to dość umiarkowanie koresponduje z tytułem rozdziału, gdzie wyraźnie jest mowa o opisie nagrań Hubermana. Zaskakiwać również może fakt umieszczenia w pracy aż trzech podrozdziałów poświęconych II Sonacie skrzypcowej Aleksandra Tansmana o identycznym tytule:

- rozdział 3.4 – 2 Sonata na skrzypce i fortepian Aleksandra Tansmana
- rozdział 3.4.2 - 2 Sonata na skrzypce i fortepian Aleksandra Tansmana
- rozdział 4.3.1 - 2 Sonata na skrzypce i fortepian Aleksandra Tansmana

Mogę się domyślać, że w każdym z tych fragmentów autorka chciała przedstawić inny obszar związany z tym dziełem, jednakże nie mogę oprzeć się wrażeniu, że zdecydowanie nie wpływa to pozytywnie na przejrzystość, klarowność i formę całej pracy. Dodatkowym problemem jest nie do końca zgodna numeracja rozdziałów w stosunku do spisu treści, który autorka zamieszcza na początku pracy. Kolejnym mankamentem, na który jako recenzent niestety jestem zmuszony zwrócić uwagę, jest brak jakiegokolwiek usystematyzowania dorobku artystycznego Bronisława Hubermana. Zdecydowanie brakuje mi osobnego podrozdziału, w którym doktorantka w formie tabeli, bądź w jakiegokolwiek innej formie, wymieniałaby wszystkie zachowane transkrypcje i opracowania (z informacją gdzie się obecnie znajdują ich oryginały). Niezbędna moim zdaniem byłaby również prezentacja wszystkich, nie tak znowu licznie zachowanych nagrań artysty. Praca doktorska, która ze swej natury jest pracą naukową, powinna moim zdaniem zawierać usystematyzowane informacje, które dla potencjalnego czytelnika będą stanowić kompletne źródło wiedzy dotyczące poruszanej tematyki.

Choć w ocenie części pisemnej doktoratu wyraziłem pewne zastrzeżenia co do jej formy, konstrukcji i zawartości, to z pełnym uznaniem podchodzę do realizacji dzieła artystycznego zamieszczonego na płycie CD. Każda z kompozycji nagranych przez Magdalenę Ziarkowską-Kołącką wraz z pianistką Barbarą Karaśkiewicz prezentuje bardzo wysoki poziom zarówno pod względem muzycznym jak i technicznym. Znakomita współpraca kameralna obu artystek jest szczególnie widoczna w najdłuższej i najbardziej wymagającej pozycji zawartej na płycie – „II Sonacie na skrzypce i fortepian” Aleksandra Tansmana. Zwraca uwagę precyzyjna realizacja materiału nutowego, świadome budowanie kulminacji, operowanie zróżnicowaną, aczkolwiek niezbyt nachalną dynamiką oraz odpowiedni dobór temp. Również techniczna strona wykonania nie budzi moich zastrzeżeń. Precyzja intonacyjna oraz bardzo estetyczny, kulturalny dźwięk obu artystek sprawia, iż całość nagrania daje słuchaczowi pełnię satysfakcji.

Obie kompozycje Fryderyka Chopina w wykonaniu Magdaleny Ziarkowskiej-Kołąckiej i Barbary Karaśkiewicz również prezentują wysoki poziom. Prawidłowe odczytanie charakterystycznego stylu chopinowskiego świadczy o dużej dojrzałości i świadomości muzycznej wykonawczyń. Również słynne „*Andante sostenuto*” zaczerpnięte przez

Hubermana z *Sonaty fortepianowej* Franza Schuberta w interpretacji doktorantki i towarzyszącej jej pianistki zasługuje na pełne uznanie.

Drobne wątpliwości chciałbym wyrazić w przypadku kompozycji „*Kol Nidrei*” Maxa Brucha. W opisie dzieła nie znalazłem czytelnej informacji czy interpretacja ta ma być wiernym odwzorowaniem nagrania Bronisława Hubermana czy jedynie jest inspiracją do nowego odczytania dzieła przez doktorantkę, przy częściowym użyciu środków wyrazu stosowanych za jego czasów. Niestety klóci mi się również całościowa koncepcja doktoratu (teoretycznie skupiająca się na opracowaniach i transkrypcjach Bronisława Hubermana) z zamieszczonym w pracy pisemnej skanem głosu skrzypcowego „*Kol Nidrei*” w opracowaniu Josefa Gingolda, o którym w pracy nie znajdujemy żadnej wzmianki. Dodatkowym problemem, wskazanym przez doktorantkę w opisie dzieła, są obszerne i nietypowe „vide” stosowane przez Hubermana w obu dostępnych dziś nagraniach tego utworu. Rodzi to we mnie kolejne pytanie, czy jest sens rejestrować na płycie pełne nagranie, będące teoretycznie wierną kopią interpretacji Hubermana, dostępne w oryginale jedynie w mocno okrojonej wersji, gdzie nie jesteśmy w stanie stwierdzić jakiej aplikatury, jakiego smyczkowania i jakiej ekspresji użyłby skrzypek przy interpretacji znaczącej części utworu. Pozwolę sobie w tym momencie wyrazić też bardzo osobistą opinię, iż zalecałbym młodym artystom zdecydowany umiar w naśladowaniu wielkich mistrzów wiolinistyki XX wieku.

Pomimo kilku zastrzeżeń wyrażonych przeze mnie w tej recenzji, uważam całość doktoratu mgr Magdaleny Ziarkowskiej-Kołackiej za niezwykle istotną i cenną pracę przybliżającą postać tego wybitnego i niedocenianego polskiego artysty. Bronisław Huberman był nie tylko wybitnym skrzypkiem. Był artystą i wizjonerem, którego główna idea nie została zrealizowana za jego życia. Idea wspólnej Europy została zrealizowana dopiero wiele lat po II wojnie światowej. Obawiam się niestety, że gdyby dziś Huberman żył, nie chciałby być świadkiem w jakim kierunku zmierza jego wymarzona zjednoczona Europa.

Na koniec recenzji pozwolę sobie zacytować słowa doktorantki z ostatniego akapitu pracy, które w sposób doskonały ilustrują sylwetkę Bronisława Hubermana:

„Obraz jakiego artysty wylania się nam z kart powyższej pracy? Do takiego opisu trzeba użyć wielu słów – wybitny skrzypek, wirtuoz, kameralista, pedagog, podróżnik, nie znający granic i nie zważający na przeszkody działacz społeczny, przedsiębiorca, wszechstronny humanista, polityk, filantrop, piewca pokoju i jedności europejskiej, zasłużony dla setek istnień założyciel Palestinian Orchestra..”

Konkluzja:

Praca doktorska mgr Magdaleny Ziarkowskiej-Kołackiej jest niezwykle cennym dziełem przybliżającym sylwetkę wybitnego polskiego artysty – Bronisława Hubermana. Niewątpliwą zaletą pracy jest ukazanie tej postaci w kontekście wydarzeń historycznych pierwszej połowy XX wieku. Oprócz olbrzymich dokonań artystycznych, Bronisław

Huberman zasłynął w świecie również jako polityczny wizjoner, Europejczyk, ale przede wszystkim też jako człowiek ratujący przed zagładą holokaustu wielu muzyków. Moje nieliczne zastrzeżenia dotyczące doboru programu na płytę, jak i formy i zawartości pracy pisemnej nie mają większego wpływu na kompleksową ocenę całości doktoratu. Zarówno nagranie jak i praca pisemna prezentują wysoki poziom artystyczny i merytoryczny. Przedstawione przez doktorantkę analizy i wnioski stanowią jej autorski wkład w rozwój naszej dyscypliny artystycznej, bowiem w dostępnej powszechnie literaturze nie istnieje wiele publikacji zajmujących się podobną tematyką. Dlatego też z pełnym przekonaniem stwierdzam, że doktorantka spełniła bez zastrzeżeń wszystkie wymagania art. 13 ust. 1 Ustawy z dnia 14.03.2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki. Dlatego wnioskuję o przyznanie Magdalenie Ziarkowskiej-Kołackiej stopnia doktora sztuk muzycznych.

